

ВЛИЯНИЕ НА АЗОТНОТО ТОРЕНЕ ВЪРХУ ПРОДУКТИВНОСТТА НА ФУРАЖЕН ЕЧЕМИК, СОРТ ВЕСЛЕЦ

Величка Котева*, Васил Базитов**

*Земеделски институт, Стара Загора 6000, vilikoteva@yahoo.com

**Институт по розата и етеричномаслените култури, Казанлък

EFFECT OF NITROGEN FERTILIZATION ON THE PRODUCTIVITY OF FEED BARLEY, VARIETY VESLETS

Velichka Koteva*, Vasil Bazitov**

*Agricultural Institute, Stara Zagora 6000, vilikoteva@yahoo.com

** Institute of Roses, Essential and Medical Cultures, Kazanlak

ABSTRACT

The study was conducted in the experimental field of the Agricultural Institute of Stara Zagora in the period 2011 - 2013, with feed barley variety Veslets on meadow cinnamon soil. Has been studied influence of nitrogen fertilization factors in the following variants: 1 - fertilized without, 2 - N₆, 3 - N₉ and 4 - N₁₂. It has been established that the most - high yields of winter barley variety Veslets afforded nitrogen fertilization at 120 kg/ha. In this option the increase in yield per year is from 17.1 % to 47.6 %, averaging 32.7 %, or 1180 kg/ha more than in the control option. Achieved a higher grain yield of barley is obtained as a result of higher levels, of productive tillering the number of grains in the class of 1000 and the mass number of seeds in an optimal interaction with the meteorological factors.

Key words: fertilization, barley, productivity, yield.

От редица изследвания у нас и в чужбина е установено, че високи и устойчиви добиви от зимния ечемик се получават при оптимално съчетаване на агротехническите фактори обработка на почвата, торене, растително защитни мероприятия и други (Котева, 2000, Салджиев, Пенчев и Граматиков, 2002; Котева, Атанасов и Запрянов, 2005; Р. Базитов и В. Базитов, 2011; Р. Базитов, В. Базитов и Михайлова, 2011). Продуктивността на културата е в тясна връзка още и с метеорологичните условия на стопанската година. Пенчев и Граматиков (1997) и Зарков и Котева (2002) подчертават, че сума на валежите през вегетационния период над 400 mm, съчетани с оптимални зимни и пролетни температури, позволяват на интензивните сортове ечемик да реализира потенциално високите си продуктивни възможности. Котева и Марчева (2012), в анализ на дългогодишни данни от стационарен торов опит, установяват, че при интензивно минерално торене от ечемика, сорт Веслец (N₁₆P₁₀K₁₀), отглеждан на излужена смолница в Югоизточна България, в продължителен период от време, се получава средногодишно по 4,90 t/ha зърно. След редуция на торовата норма до N₁₂P₅K₅ средногодишно се губят по 0,42 t/ha; до N₈P₀K₀ по 1,29 t/ha и до N₀P₀K₀ по 2,72 t/ha зърно.

Посочените изследвания са провеждани на почвен тип излужена смлница в Централна Южна и Югоизточна България. Не са публикувани данни от проучвания, целящи оптимизиране на азотното торене на ечемика, отглеждан на ливадно канелена почва в Централна Южна България. Поради това целта на настоящото изследване е да представи резултати от полски опит със зимен ечемик, торен с различни азотни торови норми.

МАТЕРИАЛ И МЕТОДИ

В опитното поле на Земеделски институт, Стара Загора, през периода 2011 – 2013 г. е проведено точен полски торов опит с фуражен ечемик, сорт Веслец.

Опитът е заложен по метода на дългите парцели с големина на реколтната парцела 20 m². Проучено е влиянието на фактора азотно торене при следните варианти: 1 - неторена контрола,

2 - N₆, 3 - N₉ и 4 - N₁₂ kg/da активно вещество. Внасянето на азотните норми е извършено еднократно като ранно пролетно подхранване на фон есенно торене с P₈K₆ за всички варианти. Ефекта от торенето е отчетен чрез основни показатели, определящи продуктивността на ечемика- добив на зърно, продуктивна братимост на 1 растение, брой на класоносните стебла на единица площ, брой на зърната в клас и маса на 1000 зърна. Резултатите са обработени чрез дисперсионен анализ.

Ечемика е отглеждан след предшественик царевица за силаж основна култура по общо приета за района технология, в т.ч. сеитба в началото на месец октомври с посевна норма 420 k. с. / m², третиране с пестициди, съобразно фитосанитарното състояние на посева през конкретната година.

Почвата в опитния участък е ливадно канелена горска, характеризираща се със средно развит хумусен хоризонт, много ниска запасеност с минерален азот (31,3 -38,1 mg/kg почва), слабо запасена с подвижен фосфор (3.1 - 4.3 mg/g почва) и добра запасена с усвоим калий (42.3 - 48.1 mg/100 g почва), слабо кисела реакция (pH 5.23 – 5.44).

Метеорологичната обстановка в годините на експеримента е представена чрез сума на месечните валежи средно месечна температура на въздуха, сравнени със средните многогодишни стойности на двата показателя.

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

Метеорологичната обстановка през вегетационния период на ечемика в годините на експеримента е различна по отношение на годишната сума на валежите, особено през критичните фази от развитието на ечемика (фиг.1).От сеитбата до прибирането на ечемика (октомври – юни) количеството на падналите валежи беше както следва: за реколната 2010 / 2011 г. – 318,6 mm; за 2011 / 2012 г. - 412,2 mm и за 2012 / 2013 г. – 417,0 mm, при 456,3 mm за многогодишния период. От най-съществено значение за развитието на ечемика бяха падналите валежи през периода април – юни, когато отчетеното количество за реколната 2011 г. беше с 94,4 mm по-малко от средните за многогодишния период. С най-висока сума на валежите през същия период беше реколната 2012 г., като само през месец май паднаха 110,9 mm., предизвикало частично полягане на ечемика. С най- благоприятно разпределение на валежите по време и количество се характеризира същия период на реколната 2013 г. Това даде отражение и върху получения добив през тази година.

В заключение може да се подчертае, че 2011 г. е суха, 2012 г. е средно влажна, а 2013 г. е средно суха.

Средно месечната температура на въздуха благоприятстваше поникването, растежа и развитието на културата. Не се отчетоха екстремни отрицателни или положителни температури на въздуха, които да окажат съществено негативно влияние върху културата.

На таблица 1 са представени стойностите на структурните елементи на добива - продуктивна братимост, брой зърна в едни клас и маса на 1000 зърна.

Резултатите показват, че както през отделните години, така и средно за периода, увеличаването на азотното торене води до повишаване в стойностите на изследваните показатели. Най-значимо се променят продуктивната братимост и броят на класоносните стебла на единица площ, докато броят на зърната в един клас и масата на 1000 зърна варират слабо и не се доказва значимо променяне под влияние на торовата норма.

Полученият добив на зърно от изследвания ечемик, сорт Веслец, е резултат от сумарното влияние на различните норми на азотно торене, метеорологичните фактори и почвените условия при провеждане на изследването (таблица 2).

При отглеждане на ечемика с хранителен режим, осигурен от естественото плодородие на ливадната канелена горска почва (без торене), посевът формира средно 403.3 броя класоносни стебла/m² и коефициент на продуктивна братимост - 1,33. Броя на зърната в класа е 34, а масата на 1000 зърна е 36.5 g. При такава структура на продуктивните показатели, от

вариант N₀ е получен среден добив 361.3 kg/da с вариране 338 – 384 kg/da .По време на тригодишния период на изследване в опита беше установено доказано нарастване на добива с увеличаване на азотната торова норма. Полученото в повече зърно (спрямо неторената контрола) при N₁₂ kg/da е в граница 62 - 183 kg/da, средно 118 kg/da. При този вариант на торене, полученият среден добив на зърно 479.6 kg/da е формиран от 660 броя класоносни стебла/m², коефициент на братимост 2.23 , 38 броя зърна в 1 клас и маса на 1000 зърна 38.3 g. По-ниските торови норми повишават продуктивността на ечемика с 11.8 – 19.7 %, 14.9 – 35.6 %, съответно при N₉ и N₉.

ИЗВОДИ

Анализът на получените резултати дава основание да се направят следните изводи:

При естественото плодородие на ливадната канелена горска почва в Южна Централна България зимният ечемик формира добив на зърно в граници 338 – 384 kg/da.

Най-високи добиви се получават след торене с 12 kg/da минерален азот, което повишава добива, спрямо отглеждането на ечемика без торене, с от 17, 1% до 47, 6%, средно 32,7 %.

Реализираният по висок добив зърно от ечемика е в резултат от по- високата продуктивна братимост, по-големите брой на зърната в класа и маса на 1000 зърна, и в съчетание с вегетационните валежи.

ЛИТЕРАТУРА

1. Базитов, Р., В. Базитов, 2011. Продуктивни възможности на фуражен ечемик под влияние на някои агротехнически фактори, Международно научно оп – line списание „*Наука и технологии*”, Съюз на учените, Ст. Загора, 2 – 3 юни, vol.1, № 6, 180 – 184.
2. Базитов, Р., В. Базитов, М. Михайлова, 2011. Съдържание на суров протеин, КЕМ и КЕР в зърното на фуражен ечемик под влияние на системи за обработка на почвата и минерално торене, Международно научно оп – line списание „*Наука и технологии*”, Съюз на учените, Ст. Загора, 2 – 3 юни. vol. 1., № 6, 185 – 189.
3. Котева, В., П. Пенчев, 1997. Проучване върху нормите и начините на азотно торене при зимния пивоварен ечемик, сорт Сладуран. Сб.: Доклади от юбилейната научна сесия - 95 години акад. П. Попов “*Проблеми на растениевъдната наука и практика в България*”, Пловдив, 357 - 363.
4. Котева, В., 2000. Влияние на торенето и почвеното плодородие върху параметрите на посева и добива на ечемик, отглеждан на излужена смолница в Югоизточна България. *Растениевъдни науки*, 37, 873 - 878.
5. Котева, В., П. Атанасов, С. Запрянов, 2005. Проучване върху стабилността на добива от пшеница, сорт Миряна, отглеждан при различни нива на торене. Сб.: Балканска научна конференция “*Селекция и агротехника на полските култури*”, Карнобат, 443 - 447.
6. Котева, В., М. Марчева, 2012. Продуктивност на ечемик, сорт Веслец, отглеждан с редуцирано минерално торене. *Аграрни науки*, IV, № 11, 7 – 11.
7. Зарков, Б., В. Котева, 2002. Влияние на метеорологичните условия върху продуктивността на зимен ечемик. *Растениевъдни науки*, 39, 6 – 9
8. Пенчев, П., Б. Граматиков, 1997 Влияние на някои агротехнически фактори върху растежа, развитието и продуктивността на зимно пролетния ечемик сорт Обзор, *Сборник доклади от юбилейна научна сесия посветена на 95 годишнината на акад. Павел Попов*, 365 – 370.
9. Салджиев, И., П. Пенчев, Б. Граматиков, 2002. Влияние на предшественика и нормите на торене върху добивите от ечемика. Международна научна конференция, Съюз на учените, Стара Загора, том 2, *Аграрни науки. Растениевъдство и животновъдство*, 28 – 30.

фиг1. Месечна сума на валежите в мм през вегетацията на ечемик за периода 2010 - 2013 г.

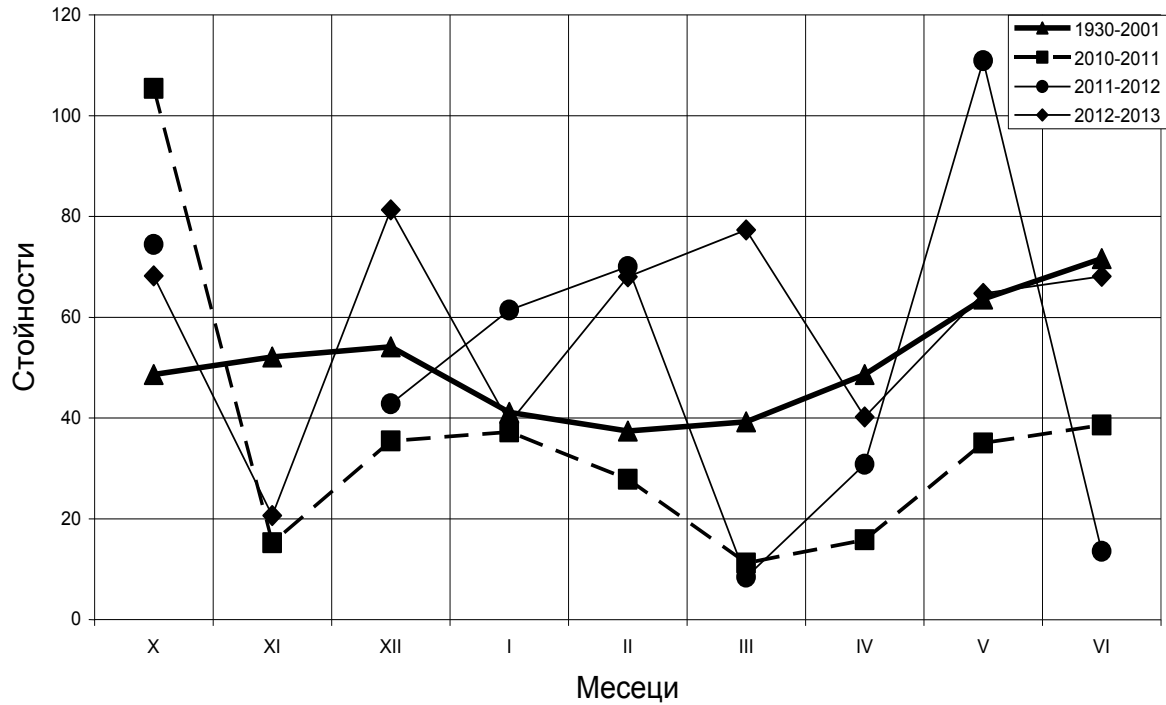

Таблица 1.

Основни параметри на добива от зимния ечемик, сорт Веслец, по години и средно за периода 2011 – 2013 г.

Реколтни години	Торови варианти	Продуктивна братимост	Брой класоносни стебла	Брой зърна в 1 клас	Маса на 1000 зърна, g
2010 / 2011	N ₀	1,31	398	30	36,8
	N ₆	1,92	558	34	37,2
	N ₉	1,99	593	36	37,5
	N ₁₂	2,08	600	37	37,6
2011 / 2012	N ₀	1,34	405	37	36,4
	N ₆	1,90	592	38	38,2
	N ₉	2,06	620	38	38,4
	N ₁₂	2,32	698	39	38,6
2012 / 2013	N ₀	1,34	407	37	36,4
	N ₆	1,98	588	38	38,3
	N ₉	2,28	667	38	38,4
	N ₁₂	2,30	684	39	38,9
Средно за 2011 – 2013 г.	N ₀	1,33	403	34	36,5
	N ₆	1,93	579	37	37,9
	N ₉	2,11	626	38	38,1
	N ₁₂	2,23	660	38	38,3

Таблица 2.

Добив на зърно от зимния ечемик, сорт Веслец, kg/da.

Варианти	Реколтни години							
	2010 - 2011		2011 - 2012		2012 - 2013		Средно	
	kg/da	%	kg/da	%	kg/da	%	kg/da	%
N ₀	384	100	338	100	362	100	361,3	100
N ₆	460+	119,7	385	113,9	405	111,8	416,6	115,3
N ₉	521++	135,6	432++	127,8	416	114,9	456,3	126,2
N ₁₂	567++	147,6	448++	132,5	424+	117,1	479,6	132,7
Доказност на разликите спрямо неторения вариант: + при GD 5.0 %; ++ при GD 1.0 %; +++ при GD 0.1 %;								